

INSURE – Inovatīva, ilgtspējīga attīrīšana

Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu prioritizēšana

Maija Rieksta

Vidzemes plānošanas reģions

Valmiera, 22.02.2019.

AKTIVITĀTES MĒRĶIS PROJEKTĀ:

- Veicināt piesārņoto vietu ilgtspējīgu attīrīšanas metožu izmantošanu;
- Prioritizēt «sliktākās» piesārņotās vietas

MULTIKRITĒRIJU ANALĪZE (MKA)

INSTRUMENTS, kurš:

- dod iespēju savstarpēji salīdzināt dažādas alternatīvas un ranžēt tās,
- noteikt “visizdevīgāko” alternatīvu,
- dod iespēju kompleksā lēmumu pieņemšanas procesā vienlaicīgi ņemt vērā plašu faktoru virkni.

- + KOMPLEKSS LĒMUMS, KAS ĻAUJ ŅEMT VĒRĀ PLAŠU FAKTORU VIRKNI,
- + SVARĪGS IR PROCESS. GALVENAIS NAV ATRAST VIENĪGO RISINĀJUMU, BET RADĪT KONSTRUKTĪVU RADOŠU PIEEJU PROBLĒMAS RISINĀJUMAM.

- GARŠ UN LAIKA ZINĀ IETILPĪGS PROCESS,
- IZVĒRTĒŠANĀ JĀPIEDALĀS JOMAS EKSPERTIEM, ZINOŠIEM ARĪ CITĀS JOMĀS,
- IEDZĪVOTĀJU ATTIEKSME VAR BŪT DAŽĀDA, KATRU VAIRĀK INTERESĒ SEV TUVĀ TERITORIJA, MAZĀK TAS, KAS ATBILST KOPĒJIEM ATTĪSTĪBAS PLĀNIEM UN TENDENCĒM

Lai pieņemtu lēmumu vai sakārtotu prioritārā secībā piesārņoto un/vai potenciāli piesārņoto vietu attīrīšanas iespējas/vajadzību, tiek izvirzīti **vairāki kritēriji**, pēc kuriem var veikt salīdzināšanu.

To dara veicot matemātiskus aprēķinus, **lēmumu** pieņem pēc veiktajiem aprēķiniem un iegūtā rezultāta.

VĒRTĒŠANAS KRITĒRIJI JEB PROBLĒMJAUTĀJUMI

- **Tehniskie kritēriji** (piesārņojuma veids, apjoms, tehnoloģija)
- **Vides kritēriji** (piesārņojums, draudi cilvēku veselībai)
- **Ekonomiskie kritēriji** (finansējums, NĪV palielināšanās)
- **Tiesiskie kritēriji** (attīstības plānošanas dokumenti, normatīvie akti)
- **Sociālie kritēriji** (sabiedrības viedoklis, sociālā vide)
- **Drošības kritēriji**
- **Laika kritēriji**
- U.c.

1. metode - TIEŠĀ NOVĒRTĒŠANA (1)

- (visvienkāršākā metode) – katram izvirzītajam kritērijam piešķir vērtību robežās 0-10. (0-slikti, 10-labi)
- ļoti efektīva metode, ja tiek rūpīgi pielietota.
- sarežģīts uzdevums, ja kritēriju skaits ir liels un tiem ir dažāds saturs.

TIEŠĀ NOVĒRTĒŠANA (2)

(PIEMĒRS)

Krit. nr.	Vērtēšanas kritēriji	1.sit.	2.sit.	3.sit.	4.sit.
1	Zināms piesārņojuma veids, apjoms, kaitīgums	8	10	5	7
2	Zināma attīrīšanas tehnoloģija	10	6	9	8
3	Tiks samazināts vides piesārņojums	5	10	10	6
4	Tiks samazināti draudi (nelabvēlīga ietekme) cilvēku veselībai	1	8	8	0
5	Ir pieejams finansējums	9	5	8	4
6	Pēc attīrīšanas pieaug īpašuma vērtība vai izmantošanas iespējamība	9	9	9	5
7	Konkrētā teritorija iekļauta attīstības plānošanas dokumentos (attīrīšana paredzēta)	0	8	6	5
8	Likumā noteikta sanācijas nepieciešamība (vai ir kaut kādas citas saistības???)	0	10	10	1
9	Sabiedrības viedoklis (vai spiediens)	10	5	10	5
10	Tiks uzlabota sociālā vide	10	7	2	3
	summa	62	78	77	44
	Prioritāte	III	I	II	IV

1. Uzskaitām un nosaucam piesārņotās vai potenciāli piesārņotās vietas (situācijas).

2. Uzskaitām un nosaucam vērtēšanas kritērijus.

3. Katrai situācijai novērtējam katru kritēriju no 0-10, pieņemot, ka 0 (slikti), 10 (labi).

4. Summējam kritēriju vērtējumus katrai situācijai.

5. Prioritizējam. Prioritāte ir situācijai ar lielāko punktu summu.

2. metode – KRITĒRIJU SVARA ANALĪZE (1)

- katram kritērijam tiek piešķirts “**svars**” un var tikt piešķirts kritērija “**sliekšņa līmenis**”.
- Svarīgi, lai ir iekļauti visi vajadzīgie kritēriji (vai kritēriju kopa ir **pabeigta**),
- Lai nav iekļauts kāds kritērijs, kurš nav nepieciešams (vai kritēriju kopa ir **vajadzīga**),
- Lai ietekme uz kritērijiem var tikt izmērīta vai ranžēta (vai kritēriju kopa ir operacionāla).

KRITĒRIJU SVARA ANALĪZE (2)

PIEMĒRS

	1.sit.	2.sit.	3.sit.	4.sit.
Plānotās izmaksas (EUR)	2000	180000	14500	2000000

1. Uzskaitām un nosaucam piesārņotās vai potenciāli piesārņotās vietas (situācijas).
2. Katrai situācijai norādām plānotās izmaksas.

KRITĒRIJU SVARA ANALĪZE (3)

PIEMĒRS

n. p.k.	Vērtēšanas kritēriji	Kritērija svars	Paskaidrojums
1	Izmaksu apjoms	25	Ļoti svarīgs kritērijs, tādēļ tā "svars" ir lielāks.
2	Atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem	20	Ļoti svarīgs kritērijs, tādēļ tā "svars" ir liels, tomēr mazāk svarīgs kā izmaksas.
3	Investīciju atmaksāšanās laiks	20	Svarīgs kritērijs, ja teritorija paredzēta attīstībai un tiek ieguldīts, piemēram, pašvaldības finansējums.
4	Tiks samazināti draudi cilvēku veselībai	20	Ļoti svarīgs kritērijs
5	Tiks samazināta ietekme uz vidi	20	Ļoti svarīgs kritērijs
6	Sabiedrības viedoklis	10	Svarīgs kritērijs, tomēr mazāk svarīgs par pārējiem minētajiem.

1. Uzskaitām un nosaucam vērtēšanas kritērijus.

2. Katram kritērijam piešķiram «svaru» koeficientu. Jo nozīmīgāks kritērijs lēmuma pieņemšanai, jo lielāks ir tā «svars».

KRITĒRIJU SVARA ANALĪZE (4)

PIEMĒRS

	Kritērija svars	1.sit.	2.sit.	3.sit.	4.sit.
Plānotās izmaksas (EUR)		2000	180000	14500	2000000
n.p.k.	Kritēriju novērtējuma matrica				
1 Izmaksu apjoms	25	25	5	10	1
2 Atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem	20	0	20	20	10
3 Investīciju atmaksāšanās laiks	20	20	10	10	10
4 Tiks samazināti draudi (nelabvēlīga ietekme) cilvēku veselībai	20	15	18	19	15
5 Tiks samazināta ietekme uz vidi	20	10	18	19	10
6 Sabiedrības viedoklis (vai spiediens)	10	8	9	10	5

1. Izveidojam kritēriju novērtējuma matricu:

- uzskaitot situācijas,
- atzīmējot konkrēto situāciju izmaksas,
- atzīmējot kritērijus, kritēriju svaru.

2. Katrai situācijai izvērtējam katru kritēriju, piešķirot vērtējuma punktus.

KRITĒRIJU SVARA ANALĪZE (5)

PIEMĒRS

n.p.k.	Plānotās izmaksas (EUR)	Kritērija	1.sit.	2.sit.	3.sit.	4.sit.
		svars	2000	180000	14500	2000000
Kritēriju novērtējuma matrica						
1	Izmaksu apjoms	25	25	5	10	1
2	Atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem	20	0	20	20	10
3	Investīciju atmaksāšanās laiks	20	20	10	10	10
4	Tiks samazināti draudi (nelabvēlīga ietekme) cilvēku veselībai	20	15	18	19	15
5	Tiks samazināta ietekme uz vidi	20	10	18	19	10
6	Sabiedrības viedoklis (vai spiediens)	10	8	9	10	5
	summa		78	80	88	51
	Prioritāte (summa)		III	II	I	IV
	Punkti pret investīcijām		0,039	0,000444	0,006069	0,000025
	Prioritāte (efektivitāte)		I	III	II	IV

1. Izveidojam kritēriju novērtējuma matricu:

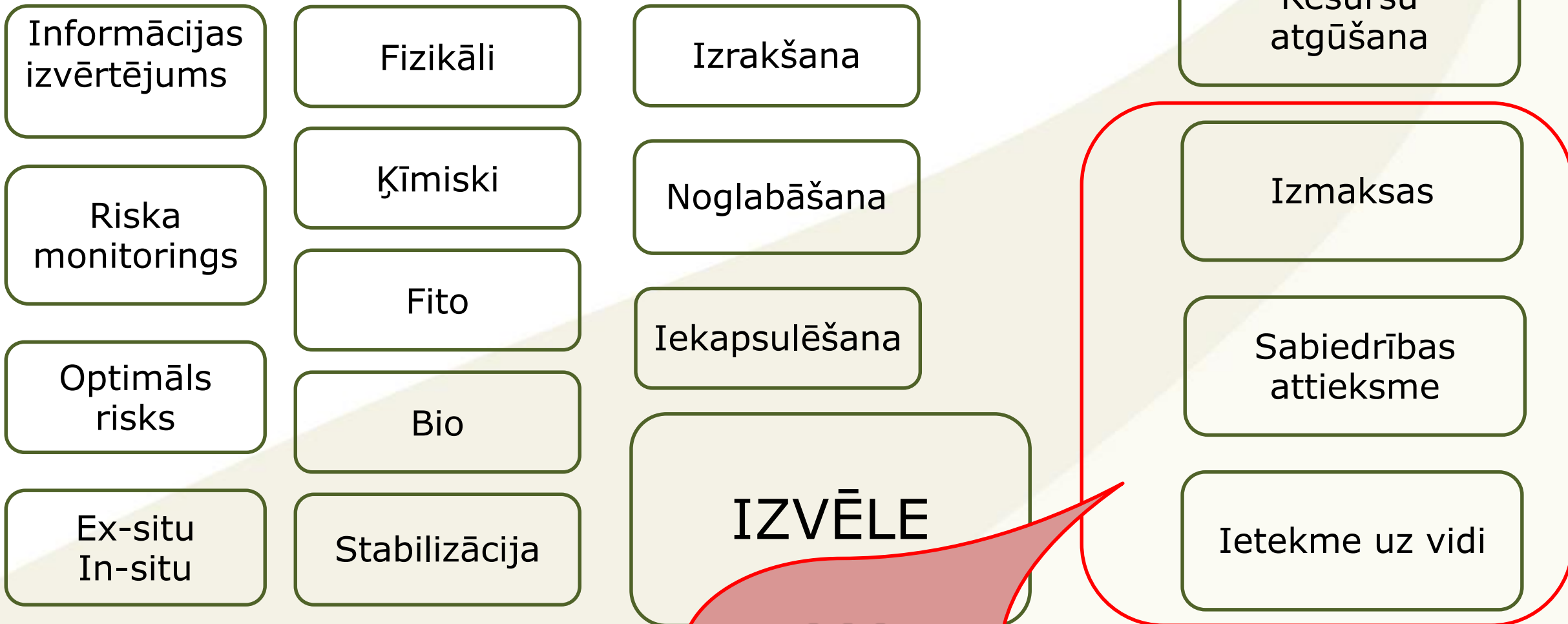
- uzskaitot situācijas,
- atzīmējot konkrēto situāciju izmaksas,
- atzīmējot kritērijus, kritēriju svaru.

2. Katrai situācijai izvērtējam katru kritēriju, piešķirot vērtējuma punktus.

3. Vērtējums:

- pēc aprēķiniem,
- salīdzinot pret investīcijām.

Kā pieņemt lēmumu?

Maija Rieksta
Vidzemes plānošanas reģions
maija.rieksta@vidzeme.lv
Tel.: +371 64116008
Mob.: +371 26099521